

Jauno Bībeles tulkojumu piesakot

VALDIS TĒRAUDKALNS

LATVIJAS
BĪBELES BIEDRĪBAS
ĢENERĀLSEKRETĀRS

Jaunais Bībeles tulkojums tapis daudzus gadus – kopš 1995. gada. Tolaik vēl norisēja darbs pie Bībeles 1965. gada izdevuma revīzijas (publicēta 1997. gadā), bet bija skaidrs, ka vajadzīgs pilnīgi jauns tulkojums, jo grūti atkal un atkal *lāpīt* to, kas tapis citā laikā un vidē. Pie Bībeles 1965. gada izdevuma strādāja latviešu teologi un literāti trimdā, no kuriem daļa šo darbu bija sākuši jau starpkaru laikā – tas ietekmējis gan valodu, gan pieeju tulkojumam. Ņemot vērā ierobežotos līdzekļus un izdevēja – Britu un ārzemju Bībeles biedrības tā brīža nostāju, šim izdevumam bija minimāli komentāri un neliels skaits atsauču uz dažādos manuskriptos sastopamiem teksta variantiem. Tā tapšanas noslēguma posmā darbi lielā mērā koncentrējās viena cilvēka – valodnieka Ernesta Bleses rokās. Arī šis fakts ietekmēja Bībeles latviskojuma stilu. Tas, protams, nemazina 1965. gada Bībeles vērtību – daudziem Latvijā pirmā lasītā Bībele ir bijusi tieši

šis tūristu nelegāli atvestais izdevums. Laiku pa laikam jaunā tulkojuma veidotājiem nācās konstatēt, ka latviskot seno autoru domu labāk par esošo tulkojumu nebūs iespējams. Tāpēc 1965. gada izdevuma revidētais teksts tiks izdots arī turpmāk.

Tomēr katrai paaudzei būtu vajadzīgs jauns Bībeles tulkojums, jo valoda mainās. Jaunajai paaudzei ne visi vārdi, kas atrodami trimdā tapušajā 1965. gada Bībeles izdevumā, ir saprotami. Nebūtu pareizi apgalvot, ka kāds tulkojums ir labāks vai sliktāks. Katrs tulkojums atklāj kādu niansi, kas ļauj mums jaunā gaismā ieraudzīt ierastos tekstus un palīdz veidot tiltu uz mūsdienu cilvēkam bieži vien svešo Bībeles notikumu, ideju un personāžu pasauli. Protams, latviešu valodā nekad nebūs tik daudz tulkojumu kā skaitliski lielo tautu valodās (kopš Tindeila Jaunās Derības (1526) angļu valodā iespiesto Bībeles vai tās daļu tulkojumu skaits sniedzas deviņos simtos). Bet arī par mazumu, kas mums ir, jāpriecājas.

Pirmais Latvijas Bībeles biedrības izveidotās Bībeles tulkošanas komisijas vadītājs bija mācītājs Guntis Kalme, vēlāk šos pienākumus pār-

ņēma mācītājs Juris Cālis. J. Cālis, pirms tam dzīvojis Kanādā, bija iesaistīts trimdas latviešu iecerēs veidot jaunu Bībeles tulkojumu vai vismaz tā daļas. Viņa vadībā 1985. gadā tika izdots Lūkas evaņģēlijs.

Darbs norisinājās paralēli divās darba grupās – Jaunās un Vecās Derības apakškomisijās. Tālākās diskusijās tulkotāji nāca pie kopīga lēmuma par labāko teksta variantu. Šajā darba posmā viņus laiku pa laikam konsultēja Apvienoto Bībeles biedrību (ABB) konsultanti – Deivids Klarks (Liebritānija, 1995–1996), Abela Abela (Malta, 1996–2002), Sepo Sipila (Somija, 2002–2004), Karlo Buceti (Itālija, 2004–2008), Lenarts de Regts (Nīderlande, 2008–2012). Daļa jauntulkoto tekstu (Jaunā Derība, Vecās Derības poēzijas grāmatas) tika izdoti atsevišķās grāmatās, lai lasītājiem sniegtu priekšstatu par jauno tulkojumu un dotu iespēju izteikt kritiku. Dažas Bībeles daļas (piem., evaņģēliji) pat izdotas vairākkārt, katru reizi veicot precizējumus tulkojumā. Priekšlikumu bija daudz, un tos sūtīja dažādām konfesijām un profesijām piederoši cilvēki. Visus ir grūti nosaukt, jo saraksts

būtu pārāk garš. Vēlos minēt katoļu kardinālu Jāni Pujatu, tulkotājus Arturu Hansonu un Māru Poļakovu, valodnieku Jāni Kušķi, evaņģēliskās Jēzus draudzes garīgo vadītāju Elmāru Zvaigzni, septiņas dienas adventistu mācītāju Īzaku Kleimani, katoļu priesteri Paskālu Mariju Jerumani, luterāņu prāvestu Andri Abakuku (Lielbritānija). Interesanti, ka E. Zvaigzne savulaik pēc arhibīskapa Ērika Mestera aicinājuma ir veicis Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas izdotās Jaunās Derības un psalmu (1988) korektūru.

Lielu un rūpīgu darbu, cenšoties visu ielabot tekstā, ieguldījusi literārā redaktore Milda Klampe, kurai sākotnēji palīdzēja korektore Valda Zvaigzne. Līdz ar to gala variants, kas šobrīd atrodas tipogrāfijā un izveidots pēc ieteikumu izskatīšanas, ievērojami atšķiras no pirmajiem paraugtulkojumiem. Protams, arī pēc jaunā tulkojuma iznākšanas iespējamas revīzijas – šāds liktenis neizbēgami piemeklē ikvienu Bībeles tulkojumu. Līdz ar to tas ir projekts, kas vienmēr ir attīstībā. Tāpat kā mēs, lasītāji, kuru lasītam tekstam piešķirtās nozīmes laika gaitā mainās.

Valdis Tēraudkalns: "Katrai paaudzei būtu vajadzīgs jauns Bībeles tulkojums, jo valoda mainās."

2012. GADA 13. OKTOBRIS

JAUNĀ BĪBELES TULKOJUMA ATVĒRŠANAS SVĒTKI

■ 15.00 Svinīgais dievkalpojums Rīgas Doma katedrālē

■ 18.00 Jaunā Bībeles tulkojuma atvēršanas svētki kinoteātra *Splendid Palace* telpās (Elizabetes ielā 61, bijušajā k/t Rīga).

Aicinām jūs jau tagad savos kalendāros atzīmēt šo datumu, lai svinētu jauna Bībeles tulkojuma iznākšanu latviešu valodā.

Jaunais Bībeles tulkojums iznāks divos izdevumos – ar deiterokanoniskajām grāmatām un bez tām. Tas būs pieejams Latvijas grāmatniecībā tikai no 13. oktobra.

Atvēršanas svētku pasākumi notiks arī reģionos:

■ **VENTSPILĪ** 12. oktobrī 18.00 Pārventas bibliotēkā (Tārgales ielā 4)

■ **LIEPĀJĀ** 13. oktobrī 15.00 Sv. Trīsvienības katedrālē (Lielā ielā 9)

■ **DAUGAVPILĪ** 20. oktobrī 15.00 ekumenisks dievkalpojums M. Lutera katedrālē (18. novembra ielā 66)

Senās Grāmatas vērtība

OJĀRS INCENBERGS

LATVIJAS BĪBELES BIEDRĪBAS
VALDES PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Pateicība Dievam, ka ir noslēdzies viens darba posms pie Bībeles teksta latviešu valodā. Jo vairāk mēs iedziļināties senajos tekstos, jo vairāk atklājas to vērtība.

Man ir patīss prieks, ka

šajos gados bija iespēja tikties un kopīgi izvērtēt Bībeles tekstu. Bībeles tulkojums ir kopējs komandas darbs. Tādēļ gribu izteikt patiesu atzinību katram, kurš atdeva savas zināšanas, lai pabeigtu šo darbu.

Sākotnēji tulkotāji tulkoja kādu no Bībeles grāmatām, tad attiecīgā darba grupa – Jaunās vai Vecās Derības – tulkojumu izvērtēja. Pēc tam dažādu nozaru un konfesiju eksperti lasīja un izteica savus ieteikumus, kurus tad pārrunāja Bībeles tulkošanas starpkonfesionālā komisija. Gribētu teikt atzinības vārdus vienam no viņiem, kas jau aizgājis mūžībā – Septiņas dienas adventistu mācītājam Īzakam Kleimanim. Otrā pasaules kara laikā viņu kā ebreju izglāba kristieši, paslēpjot savā dzīvoklī. Karš beidzās,

Glāb tos, kurus nevainīgus taisās nonāvēt, un neatraujies no tiem, kurus paredz nomākt un nožņaugt.

(Sak 24:11, 1965. gada revidētais teksts)

Izglāb tos, kurus ved nāvē, kas velkas uz kaušanu, tos izrauj!
(Jaunais tulkojums)

un pagāja vēl vairāki gadi, līdz viņš kļuva par kristieti un augstu vērtēja Bibli, jo teksts, kas rakstīts šajā grāmatā, bija mudinājis viņu glābt.

Būdam labs ebreju valodas un kultūras pazinējs, Īzaks Kleimanis spēja izvērtēt Ve-

cās Derības tekstus un izteikt savus atzinumus. Daudzreiz man bija iespēja kopīgi lasīt un pārrunāt brīžiem šķietami sarežģītos Bībeles tekstus, bet tieši viņa dziļās ebreju tautas tradīciju un kultūras zināšanas deva vienkāršu un saprotamu skaidrojumu.

Gribu pieminēt arī dzejnieka Ulža Bērziņa godprātīgo attieksmi pret seno tekstu. Par to viņam paldies!

Augstu vērtēju arī Jaunās Derības darba grupas dalībnieces Ināras Ķemeres zināšanas ne tikai sengrieķu, bet arī aramiešu valodā, kas ļāva daudz labāk atrast īsto vārdu latviešu valodas tulkojumā.

Patiesu paldies vēlos sacīt arī Bībeles tulkošanas komisijas vadītājam Jurim Cālitim par viņa mieru un līdzsvarotību, vadot starpkonfesionālo darba grupu.

«Nepaliec ilgāki iekš tās neziņas, bet pateici Dievam no sirds, ka Viņš arī tev Savu Vārdu tavā valodā devis lasīt.» Ernsts Gliks

Unikāla pieredze

ALEKSANDRS BITE

JAUNĀS DERĪBAS TULKOTĀJS

Deviņdesmito gadu sākumā, iesākot darbu pie 1965. gada latviešu Bībeles revīzijas, atklājās daudzas tulkojuma kļūdas un apzināti maldīgas interpretācijas, valodas stila anahronismi un tās smagnējums, kas apgrūtināja Bībeles teksta uztveri un pareizu izpratni. Minēto nevarēja izmainīt ar teksta revīziju un redakcionālu pārstrādi, bija nepieciešams jauns tulkojums, ko Latvijas Bībeles biedrības toreizējais vadītājs Guntis Kalme arī nolēma nekavējoties sākt. Vēlāk šo darbu pārņēma un godam turpināja tagadējais LBB ģenerālsēkretārs Valdis Tēraudkalns.

1995. gadā Guntis Kalme uzaicināja mani piedalīties jaunā Bībeles tulkojuma veikšanā. Tā kā man jau bija neliela pieredze tulkošanā no sengrieķu valodas (mans LU Teoloģijas fakultātes baka-

laura darbs bija Romas Klēmenta 1. Vēstules korintiešiem tulkojums ar ievadu un īsu komentāru), šo piedāvājumu arī pieņēmu. Tā kā arī citiem pieaicinātajiem nebija lielas tulkošanas pieredzes, darbu sākām, intuitīvi tautstāstiem un cenzdamies saprast, kā šo lielo un atbildīgo uzdevumu labāk veikt.

Jauno Derību tulkoja divi tulkotāji – mācītājs Dainis Zeps un es, palīdzēja arī valodas konsultanti. Lielu darbu daudzus gadus ieguldījis arī tulkošanas komisijas koordinators un vadītājs Juris Cālītis. Šis tulkojums noteikti būtu grūti iedomājams bez antīko valodu speciālistes Ināras Ķemeris pastāvīgās līdzdalības, bez latviešu valodas redaktora Mildas Klampes neatlaidīgā un rūpīgā darba, bez latviešu Bībeles valodas pētnieces un speciālistes Maijas Baltiņas zinīgajiem padomiem, kā arī bez visu to daudzo un dažādo konfesiju palīgu un tulkojuma lasītāju un ieteikumu iesniedzēju pūlēm, kas ļoti jūtami uzlaboja tulkojuma kvalitāti.

Daudzu garo tulkojuma gadu laikā ir ieguldīts ārkārtīgi nozīmīgs kolektīvs darbs, jo pēc tulkojuma iesniegšanas viss Jaunās Derības teksts teksta komisijā ir ticis

vismaz četras piecas reizes rūpīgi caurskatīts un slīpēts. Tāpat tikuši rūpīgi izvērtēti visi ieteikumi, vērtējumi un padomi, kas tika saņemti no dažādiem ekspertiem un interesentiem. Jaunā tulkojuma teksta komisija pulcējās uz sēdēm vairākus gadus divas reizes nedēļā. Komisijas darbs bija atvērts arī citiem interesentiem, kas šo unikālo izdevību labprāt izmantoja, jo komisijas sēdēs raisījās ļoti vērtīgas diskusijas par dažādiem dziļiem teoloģijas, valodas un tulkošanas jautājumiem. Visiem līdzdalībniekiem tas deva ne ar ko nesalīdzināmu pieredzi un izaugsmes iespēju.

Jaunajā Bībeles tulkojumā ir daudz atšķirību ar iepriekšējo tekstu, jo tas tiešām ir jauns tulkojums. Droši vien daudziem būs kādas lietas jaunajā tulkojumā grūti pieņemt. Bet par to būtu nepieciešama dziļāka diskusija.

No dažādu konfesiju kristiešu puses ir izskanējis iebildums arī pret komisijas sastāvu. Konkrēti pret to, ka Vecās Derības tulkošanas darbā piedalījies dzejnieks Uldis Bērziņš, kurš nav kristietis, un visu tulkošanas darbu ilgāku laiku koordinējis par saviem liberālajiem teoloģiskajiem uzskatiem no LELB izslēgtais mācītājs Juris Cālītis.

Kad 90. gadu otrajā pusē Vecās un Jaunās Derības teksta komisiju sēdes vēl notika kopā, varēju vērot Ulža Bērziņa līdzdalību jaunā tulkojuma tapšanā. Viņš ar lielu godbijību un atbildību piegāja šim darbam. Tajos samērā retajos gadījumos, kad pret viņa tulkojumu tika celti kādi iebildumi, ka šāds tulkojums nebūtu baznīcas ļaudīm īsti pieņemams, viņš vienmēr ar labprātību piekāpās un bija gatavs palīdzēt rast kādu citu pieņemamu risinājumu. Savukārt Jura Čāliša piedalīšanās teksta komisijas darbā, kam biju pastāvīgs liecinieks no viņa darbības sākuma līdz darba noslēgumam, būtu vērtējama kā visnotaļ noderīga un produktīva. Protams, darba gaitā mums radās vairākas asas teoloģiskas diskusijas, kas nerada teoloģisku saskaņu, taču rezultāts, kas parādījās tekstā, kā zināms kopš saucējs ir visnotaļ saskaņīgs ar Bībeles tulkojumu tradīciju gan latviešu, gan citu tautu valodās.

Jaunais Bībeles tulkojums nu ir savā pēdējā tapšanas stadijā un pavisam drīz nonāks pie lasītāja, kas tad lai arī to rūpīgi vērtē un rosina uz tālāku sarunu par to, kāda ir un kādai ir jābūt latviešu Bībelei.

Bībele ir pasaulē visvairāk pirktā grāmata

Bībele ir visvairāk lasītā grāmata pasaulē pēdējos 50 gados. Šajā laikposmā visā pasaulē ir pārdoti 3,9 miljardi Svēto Rakstu eksemplāru. Tiek uzskaitīti pārdotie (tātad, ļoti iespējams, arī lasītie eksemplāri), nevis drukātās tirāžas. Otrajā vietā ir ķīniešu komunistu vadītāja Mao rakstu krājums ("Sarkanā grāmatīņa") 820 miljonu lielā tirāžā. Seko Džoannas Roulingas Harija Potera romānu sērija (400 miljoni), Džona Ronalds Rūela Tolkīna "Gredzenu pavēlnieki", Paulu Koelju "Alķīmiķis", Dena Brauna "Da Vinči kods", Stefanijas Meieres jaunā romānu sērija "Krēsla" un Margaritas Mičelas "Vējiem līdzīgi". Sarakstu noslēdz Napoleona Hila "Pozitīvs domāšanas veids" un Anelīzas Marijas Frankas "Annas Frankas dienasgrāmata".

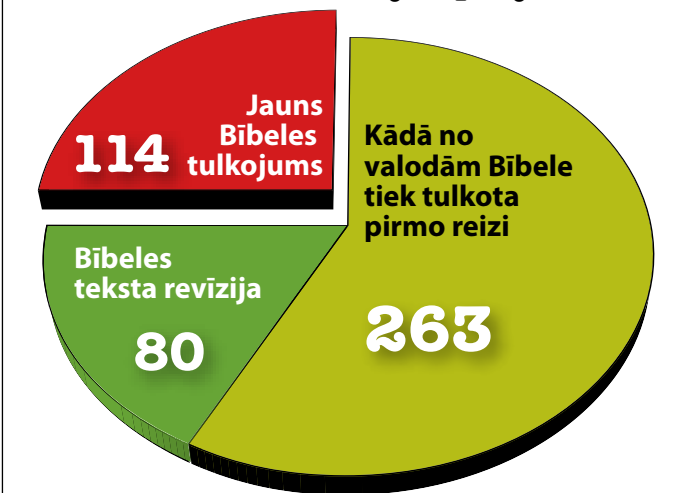
Sagatavots pēc <http://www.squidoo.com>

Bībele – 2500 valodās

Pasaulē ir aptuveni 6600 valodu, kurās runā 6,9 miljardi cilvēku. Vismaz viena Bībeles daļa ir tulkota 2500 valodās. Kopumā pasaulē notiek Bībeles vai kādas tās daļas tulkošana 2000 valodās. Apvienotās Bībeles biedrības strādā pie jauniem Bībeles tulkojumiem 400 valodās.

Apvienoto Bībeles biedrību Bībeles tulkošanas un revīzijas projekti

Latvijas Bībeles biedrības izdevums

jaunais

Reģ. nr. 90000155579. Kooperatīva iela 17, Rīga, LV-1067

Tālr. 67412141, 67470585,

e-pasts: lbb@apollo.lv, www.bibellesbiedriba.lv

Redaktore Ingrida Briede
 Literārā redaktore Ieva Kalniņa
 Datorgrafīks Ivars Čiņš

Fotogrāfiju autori: Ingrida Briede, Ansis Klucis, Inga Reča, Kaspars Upitis, foto no rakstu autoru privātajiem arhīviem. Iespiests tipogrāfijā "Latgales druka".

Bībeles nozīme ir nepārvērtējama

RINALDS GRANTS

RĪGAS VECĀS SV. GERTRŪDES DRAUDZES MĀCĪTĀJS

Kalpojot kā mācītājs, esmu daudzkārt piedzīvojis, ka garīgi nobriedušus cilvēkus par tādiem veido tas, ka viņi regulāri dienu no dienas lasa Bībeli. Nesen runāju ar kādu gados vecāku vīru un aprīņoju viņa gudrību un nobriedumu. Un, manuprāt, šis gudrības avots ir tas, ka viņš katru dienu lasa Bībeli, izmantojot to pašu lasīšanas plānu, ko kādreiz viņam biju devis iesvētes mācībās. Viņš tiešām bija, psalmu vārdiem runājot, kā tas koks, kas zaļo un veldzi ņem no skaidrā ūdens upes.

Nenoliedzami, Svētie Raksti ir pamats ticības dzīvei – jo valodiski labāk izdēvies tulkojums, jo mazāk šķēršļus tas rada Bībelē paustās vēsts uztveršanai, jo labāk. Diemžēl 90. gadu sākumā izplatītajā nerediģētajā

1965. gada tekstā bija daudz kļūdu. Pazīstu cilvēkus, kas laboja savās Bībelēs atrodamās drukas kļūdas.

Sprediķus gatavojot, jau tagad izmantoju abus tulkojumus, ieskatos arī Bībeles tekstos citās valodās un saskatu, ka jaunais tulkojums tekstu izsaka precīzāk. Priecājos un gaidu jauno tulkojumu, it īpaši Veco Derību un psalmus. Ceru, ka līdz ar jauno tulkojumu psalmus, kas ir tik svarīga Bībeles daļa, iemilēs arī tie cilvēki, kas cieņa skaistu dzeju, jo nu viņi piedzīvos, ka psalmi ir gan skaista dzeja, gan spēcīgs vārds.

Mūsu draudzē ļoti labi apmeklēti ir Alfas kursi. Tajos viena no lekciju tēmām ir veltīta Bībelei. Pavisam nesen diskusiju grupā pēc lekcijas runājām par Bībeli un arī par jauno tulkojumu. Vairāki cilvēki izteicās, ka labāk vēlētos palikt pie vecā tulkojuma, jo pie tā ir pierasts un tas ir klasisks. Viņi baidījās, ka kaut kā varētu tikt piespiesti tagad lasīt jauno tulkojumu. Un viņi arī uzdeva jautājumi: "Ja jau tagad būs vairāki tulkojumi, kuram tad varēs uzticēties?"

Grupas dalībniekus nomierināju, sakot, ka neviens neliels lasīt veco tulkojumu, un ieteicu viņiem gadījumos,

ja kāds teksts ir nesaprotams, skatīties abus. Varbūt tas viņus iedrošinās lasīt arī jauno tulkojumu.

Taču šie jautājumi arī parāda, ka Latvijas sabiedrībā tāda situācija, ka pastāv vairāki Bībeles tulkojumi latviešu valodā, ir nepazīstama un neparasta, un varbūt pat biedējoša. Jo mēs taču esam pieraduši dzīvot ar vienu vienīgu tulkojumu! Pieņemu, ka Amerikā kārtējais jaunais tulkojums vispār neizraisa nekādu reakciju, ja nu vienīgi kāds speciālists pārinteresējas, ar ko tad šis tulkojums ir tik īpašs. Domāju, ka jaunais tulkojums dažam labam ticīgajam Latvijā būs kā zemes-trīce, pierastie zelta panti, kas labi zināmi no galvas, nu skandē savādāk!

Jau tagad pazīstu cilvēkus, kuriem nav pieņemams, ka tulkojumā nav lietots "Tas Kungs", bet gan vienkārši "Kungs", un vietniekvārds "viņš", runājot par Dievu, rakstīts ar mazo burtu. Un tie ir gados jauni cilvēki, kas to saka. Tas rāda, ka mēs nereti tik ļoti pierodam pie vārdiem un cik grūti mums ir pieņemt ko jaunu! Varbūt tas palīdzēs saprast vecos cilvēkus mūsu draudzēs, cik viņiem grūti nākas pierast pie dažādām izmaiņām.

Lapaspušes mūsu kultūras vēsturē

Saruna ar latviešu valodas pētnieci MAIJU BALTIŅU

Kā jūs iesaistīja Bībeles tulkošanas komisijā, un kāda bija jūsu līdzdarbība tajā?

Pirms daudziem gadiem, kad teologi jautāja pēc padoma par senu vārdu lietošanu Bībeles tekstā, mani kolēģi, zinot manu interesi par Glika tekstu, ieteica ap-runāties ar mani. Tā sākās mans darbs tulkošanas komisijā – būt par konsultanti latviešu valodas jautājumos.

Kādēļ nepieciešams jauns tulkojums?

Katram laikmetam ir sava valodas realitāte un savs valodas ideāls. Realitāte nekad pilnībā netiek apjausta, un ideāls nekad pilnībā netiek īstenots. Iespējams, šāda izpratne par valodas dabu un mūsu attiecībām ar valodu ir viens no motīviem, kāpēc iedibināta un nostiprinājusies tradīcija ik pēc 40–50 gadiem par jaunu pārlūkot Bībeles tekstu.

Kura Bībeles grāmata vai konkrēts fragments jums pašai ir vistuvākais?

Nekad neesmu varējusi atbildēt uz jautājumiem, kuros tiek taujāts pēc atbildes, kurā parādība, pazīme raksturota vispārākajā pakāpē. Pārdomu vērtā ir, piemēram, Rutes grāmata. Saista tās lakoniskā forma un saturiskā ietilpība.

Glikam šogad 360 gadi. Ar ko ir īpašs viņa tulkojums? Ko no šī tulkojuma var mācīties un iegūt latviešu valodas pētnieki?

laikus būt ilglaicīgam un izteiksmē spēcīgam. Mācībā pie Glika Bībeles jāiet ne tikai valodniekiem. To darīt aicināti visi, kurus saista valodā notiekošais, lai, Dzintara Soduma vārdiem runājot, pārliecinātos, ka latviešu valoda ir bagāta, ka tajā var izteikt visu.

Kā atšķiras Glika un jaunais tulkojums un revidētie teksti (1965/1997)? Vai jaunais tulkojums ir atgriešanās pie Glika?

Katrs šis izdevums ir kā lapaspuse mūsu kultūras vēsturē. Glika Bībele ir liecība tam, kā latviešu valoda no lokālas runātās valodas pārtapa Eiropas kultūras tautas valodā. 1965. gada izdevums, kurš tapa vairākus gadus, ir liecinājums par latviešu humanitārās inteliģences veidošanos un spēju būt arī sarežģītās laikmetu sadursmēs. Savukārt 1997. gada izdevums ir sākums stātam par to, ka, cienot tradīciju, ir iespējama arī tradīcijas atjaunošana un pilnveidošana. Jā, jaunais tulkojums ir skatāms arī kā atgriešanās pie Glika. Uzlūkosim vārdu savienojumu "atgriešanās pie Glika" par īpašu metaforu, ar kuras palīdzību labāk raisās pārdomas par to, ka atgriešanās pie kāda pagātnes notikuma tikai tad ir kā vērtā, ja tā nes sev līdzi kādu ierosmi, kādu jaunu iespēju. Vai, Ulza Bērziņa vārdiem runājot, kaut kas liek vēlreiz atcerēties Ernstu Gliku.

kuru nav skaidras atbildes. Vai pirmais tulkojums saistāms tikai ar viena tulkotāja vārdu, devumu un ieguldījumu tā tapšanā. Taču arī tad, ja ieskati nosliecas par labu vairāku tulkotāju kopdarbam, tas nemazina pirmā pilnā tulkojuma izcilību, pirmreizību un vienīgumu. Vārdu savienojums "Glika Bībele" laika gaitā kļuvis par nedalāmu nojēgumu gan kā kultūras vēstures, gan kultūras mantojuma un, protams, latviešu rakstu valodas veidošanās fakts.

Ko no šī tulkojuma var mācīties un iegūt latviešu valodas pētnieki?

Valodnieku guvums vēl nemaz nav apjausts. Man Glika Bībeles teksts rosinājis pārdomas par vārdu savstarpējo harmoniju, līdzsvaru, par vārdā esošo spēju vien-

jums? Ko no šī tulkojuma var mācīties un iegūt latviešu valodas pētnieki?

Par Glika atceres gadu, respektīvi, dzimšanas gadu pastāv arī cita versija – ka 360. gadskārta vēl priekšā pēc diviem gadiem. Glika tulkojuma īpašā nozīme ir tā pirmreizīgums un vienīgums. Viss cits, kas gadsimtu gaitā tiek veikts pēc tam, šādu statusu iegūt nevar.

Vai Glik, vācietis būdams, bija labi apguvis latviešu valodu?

Par Glika labo latviešu valodas prasmi nevarētu būt neskaidrību. Glik dzīvoja daudzvalodīgā kultūras telpā, un vairāku valodu prasme tā laika izglītotam cilvēkam bija priekšnoteikums gan radošai pašizpaušmei, gan veiksmīgai karjerai. Ir kāds cits jautājums, uz

Ekvivalences princips

JURIS GĀLĪTIS

PROJEKTA KOORDINATORS

Mans uzdevums šajā projektā bija paturēt acu priekšā tulkojuma mērķi, neaizmirst mērķauditoriju, pārraudzīt vienotu tulkošanas stilu un palīdzēt saturēt kopā dažādus viedokļus, ne tikai tulkotāju, bet arī konfesionālos.

Tulkojums ir projekta noslēgums – visas Bībeles grāmatas izdotas vienkopus. Atsevišķu Bībeles daļu tulkojumi tapuši jau iepriekš, lai tie savlaicīgi izietu tautā un mēs saņemtu viedokļus, pēc kuriem veiktu galīgo revīziju un precizējumus.

Latvijas vēsturē šis būs otrais Bībeles tulkojums latviešu valodā, bet pirmais, kas neļausies Glika iestrādēm. Viens no mūsu mērķiem bija neatdarināt Gliku un neiespaidoties no viņa tulkojuma.

Liela daļa cilvēku Glika tulkojuma citātus zina no

galvas, bet jaunajā tulkojumā Dievvardi atskanēs ar jaunu balsi. Ja ilgus gadus jādzird un jāstrādā ar arhaisku tulkojumu, tas notrulina dzirdi un uztveri. Saņemot šo jauno tulkojumu, sadzirdēsīm arī jaunas atziņas.

Lai gan valodas ziņā bija grūti vienoties, kas ir mērķauditorija, izlēmām, ka tie būs cilvēki, kas pabeiguši vidusskolu. Esam ietekmējušies no modernās valodas un izmantojam arī šodienīgus izteicienus.

Modernajā tulkošanā svarīgi pārmanot to, kā sākotnēji saprasts teksts. Tās ir ekvivalences princips. Darba procesā uzmanījāties lieki nepapildināt vai kaut ko izlaist. Galvenais, lai pareizi tiktu saprasts saturs. Protams, nevar izbēgt no tā, ka katrs tulkojums tomēr ir arī interpretācija.

Domāju, ka šis tulkojums savus lasītājus sasniegs pats no sevis. Ja noliekam blakus veco Bībeles tulkojumu un jauno, acīmredzama ir jaunā tulkojuma tekstu skaidrība. Tā būs populāra grāmata tieši ar svaigumu un saprotamību. Jāatceras, ka Bībele ir Baznīcas grāmata, kas lasāma kopā ar citiem kristiešiem.

«Kristus ir Dieva spēks un Dieva gudrība, un, kurš nepazīst Svētos Rakstus, tas nepazīst ne Dieva spēku, ne viņa gudrību. Nepazīt Rakstus nozīmē nepazīt Kristu.»
Hieronīms, latīņu baznīctēvs

Jaunā Bībeles tulkojuma atvēršanas svētki

ELMĀRS SEŅKOVS

SVĒTKU REŽISORS

2012. gada 13. oktobrī ar svinīgo dievkalpojumu Rīgas Doma katedrālē plkst. 15.00 un jaunā Bībeles tulkojuma atvēršanas svētkiem plkst. 18.00 kinoteātra *Splendid Palace* telpās (Elizabetes iela 61) svinēsīm jaunā Bībeles tulkojuma klajā nākšanu.

Pasākumā tiks godināti cilvēki, kuri strādājuši pie Bībeles tulkošanas, kā arī tiks veidots audiovizuāls priekšnesums ar Bībeles lasījumiem. Jaunā tulkojuma fragmentus lasīs astoņi dažādu profesiju un subkultūru pārstāvji.

Viens no mūsdienu sabiedrības eksistenciāliem jautājumiem ir cilvēka attiecības ar darbu. Vai un kādu

nosacījumu gadījumā darbs piešķir jēgu cilvēka dzīvei? Bībeles teksti ir vispusīgs izziņas avots mūžīgajiem jautājumiem par cilvēka darbību, radīšanas mākslu un kalpošanu Augstākajam.

Uzveduma mērķis ir radīt cilvēkos ticību, ka darbs, kuru tie dara, nav tikai ceļš uz materiālo labklājību, bet katrs, pat mazākais ar mīlestību veiktais darbiņš ir vērtība un spēks, kas virza pasauli. Uzvedumā tas atklāsies, sintezējot mūziku, attēlu un vārdu.

Vizuālo noformējumu veidojis jau atzītais scenogrāfs Reinis Suhanovs. Režija – Elmārs Seņkovs. Mūzika un vakara stāstnieki vēl paliek noslēpums, iespējams, tie būs arī sabiedrībā pazīstami cilvēki.

Fantastiski interesants darbs

ILVA SKULTE

 RĪGAS STRADIŅA
 UNIVERSITĀTES ASOCIĒTĀ
 PROFESORE

Deviņdesmito gadu vidū sagadījās, ka savā doktora darbā no filoloģijas puses pētīju Bībeles personvārdu atveides vēsturi un principus – tēma daļēji izkristalizējās arī sarunās ar teoloģijas studentiem un pasniedzējiem. Tas sasauca ar darbu, kas ritēja pie jaunā tulkojuma Bībeles biedrībā. Tā kā daži mani pasniedzēji un padomdevēji Ināra Ķemere un Jānis Sikstulis bija iesaistīti tajā, viņiem bija interese par to, ko daru (ceru, varbūt mans pētījums arī noderēja, praktiski izstrādājot tulkojumu). Vēlāk viņi piedāvāja man piedalīties īpašvārdu atveides pamatprincipu izveidē. Strādāju ar Jaunās Derības tekstu īpašvārdiem.

Man kā pētniecei darbs pie personvārdu atveides tradīcijas bija fantastiski interesants. Lielākoties cilvēkiem tā liekas ļoti šaura un specifiska sfēra, bet, tuvāk pievērsoties, mana darba tēma, manuprāt, var ieinteresēt katru: pirmkārt, personvārda un vispār īpašvārda statuss valodā no lingvistikas un filozofijas (semantikas) viedokļa ir ļoti interesanta problēma, jo tas saistās gan ar valodas, gan tās lietojuma jomām. Otrkārt, Bībeles teksti sarakstīti plašā vēsturiskā laikposmā dažādās valodās dažādos sociokulturālos kontekstos, kur vārdi doti, balstoties uz dažādām vārdošanas tradīcijām. Turklāt viens un tas pats vārds (attiecībā uz to pašu vai citu personu) var parādīties dažādos, tapšanas laika ziņā ļoti atšķirīgos tekstos. Treškārt, Bībeles personvārdu morfoloģijas un semantikas analīze dod interesantus rezultātus teksta interpretācijas kontekstā. Visbeidzot, Bībeles tekstiem ir īpašs statuss, ko varētu raksturot kā papildu semantisko slodzi, jo tekstiem bez lingvistiskās ir, piemēram, simboliska, normatīva un liturģiska nozīme. Tā tradīcija (kas daļēji arī

regulē personvārdu atveidi – sociāli akceptētu variantu, piemēram, Salamans vai Mozus varētu tikt uzskatīti par tradicionāli pieņemtiem personvārdiem) ir īpaši izskatāma kā arguments par labu tam vai citam variantam (it sevišķi, ja persona kā iepriekš minētās ar atšķirīgu vārda variantu pieminēta gan Vecās, gan Jaunās Derības oriģināltekstos, kurus izmantojot par atsauces tekstiem mēs iegūstam divus dažādus "pareizos" variantus). Šis ir tikai dažas ar personvārdiem saistītās problēmas, ko varu ieskicēt šādā īsā tekstā.

Domāju, ka problēmas un grūtības, strādājot pie jaunā tulkojuma, radīja tieši tradīciju dažādība un Svēto Rakstu tulkojamība vispār. Tāds tulkojums vienmēr būs ne tikai literārs, bet arī kultūrtulkojums. Turklāt tas, ko minēju par papildu semantisko slodzi, saistīts arī ar pragmatisko pusi, lietojumu – Bībeles teksti tiek lietoti liturģijā, daļēji ietekmējuši, iegājuši citātu vai daļēju citātu formā pārējos liturģiskos u. c. reliģiskos tekstos. Tā gan nesmu eksperte, bet, būdama katoliete, regulāri izsaku vārdus, kas balstās Bībeles tek-

stos. Arī šajā līmenī būtu jā-saskaņo, lai neradītu ticīgajos neizpratni un pārpratumus. Ir jau arī vēl interpretācijas, eksegēzes un filozofiskā tradīcija – vesels papildu tekstu kopums.

Jauns tulkojums galvenokārt vajadzīgs jaunajai paaudzei. Ja vēstījums, ko nes Raksti nebūs pietiekami saprotams un neuzrunās tautu, atradīsies citi raksti, kas labāk spēs konkurēt sacensībā par cilvēku prātiem. Un tomēr, manuprāt, jābūt ļoti uzmanīgiem vai arī īpaši šim darbam aicinātiem, lai atrastu ne tikai starpkonfesionālo konsensu, bet arī precīzu balansu starp brīvību un normu, jauno un tradīciju, "pareizo" un "pieņemto", profesionālo un "vulgāro". Ja atsaucaimies uz Bībeles pār-mantošanas un tulkošanas vēsturi, tas nav nekas jauns, problemātika vienmēr pastāvējusi.

Nesmu pietiekami iedziļinājusies, lai izteiktu eksperta viedokli par jauno tulkojumu, bet, manuprāt, tas ir optimāls, spēj pat aizraut lasītāju (esmu pārbaudījusi ar saviem bērniem), jo sintakse galvenokārt nav tik smagnēja kā agrākajos tulkojumos.

Kungs ir mans gans

RUDĪTE LOSĀNE

MAG. THEOL.

Lasot 23. psalmu un iedziļinoties tā saturā un formā, rodas vairākas atziņas par to, kā Gans ir vadījis gan teksta tulkotājus, gan arī tautas apziņu no Ernsta Glika līdz Bībeles tulkotājiem mūsdienās, lai jauno tulkojumu mēs varētu lasīt pietuvinātu dzejas formai, kā tas ir oriģinālvalodā un kā vislabāk arī atklājas psalma saturs.

Jūtamās izmaiņas dzejas un poētikas evolūcijas rezultātā piedzīvo arī 23. psalma jaunais tulkojums. Visredzamāk tas izpaužas formā. Formas dzejiskais risinājums psalmā, kurā centrālā vēsts ir par Labo Ganu, pilnīgāk nekā Glika tulkojumā atklāj Gana raksturu un dvēseli. Tulkotājs šis vēra ņemamās izmaiņas ir panācis sintaktiski, mainot teikumu struktūru. Veidojot to poētiski, ir notikusi akcentēto vārdu maiņa, kas rada pilnīgāku priekšstatu par to, kā Dievs neredzami, bet jūtami darbojas uz, ap, ar cilvēku un cilvē-

kā, piemēram, *Zaļās ganībās viņš mani gulda, pie rāmiem ūdeņiem viņš mani ved, manu dvēseli atveldzē, vada mani pa taisnības ceļiem sava vārda dēļ.* (Jaunais tulkojums.) Un 1965. gada izdevuma redakcija (1997): *Viņš man liek ganīties zālainās ganībās. Viņš mani vada pie skaidra ūdens. Viņš atspirdzina manu dvēseli un ved mani pa taisnības ceļiem Sava Vārda dēļ.*

Rediģētajā tulkojumā, ņemot vērā valodas plūsmu, akcentēti lietvārdi ar tiem piesaistītajiem īpašības vai vietniekvārdiem – *zālainās ganībās, skaidra ūdens, manu dvēseli, Sava vārda dēļ.* Savukārt jaunajā teksta tulkojumā loģiskais akcents krīt uz darbības vārdiem – *gulda, ved, atveldzē, vada.* Tā tulkotājam izdodas uzsvert būtiskus Dieva atribūtus – Dievs ir attiecību Dievs, Viņš ir darbīgs Dievs, Viņš ir vienmēr klātesošs Dievs. Viņš par mums rūpējas nemitīgi.

Primārās *nav zālainās ganības, skaidrais ūdens, mana dvēsele*, bet Dieva tiešais un nepārtrauktais milestības tu-vums, kas izpaužas rūpēs par mums. Tādējādi 23. psalmis jaunajā tulkojumā rada drošības un Dieva tiešas klātesamības pilnīgāku izjūtu nekā iepriekšējais tulkojums.

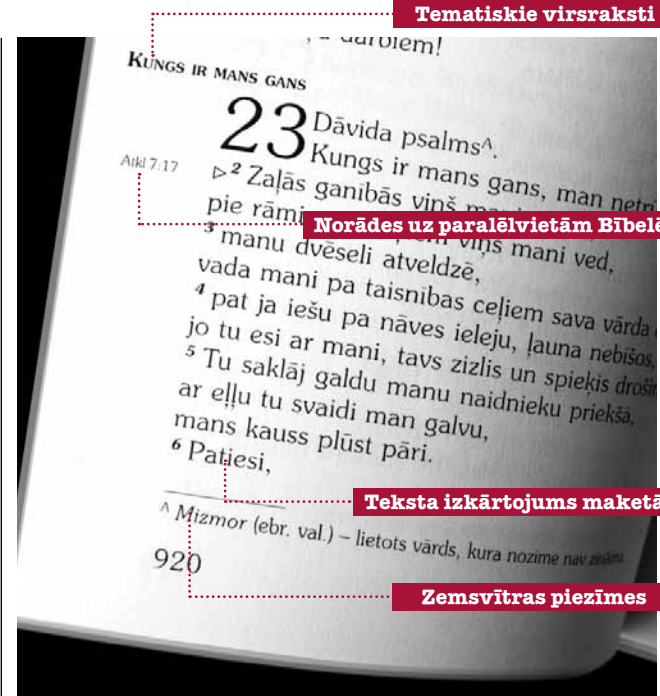
Glika tulkotais un 1965. gada izdevuma teksts (*liek ganīties zālainās ganībās*), un

jaunais tulkojums (*zāļās ganībās viņš mani gulda*) aicina pakavēties apcerē par to, ka tautas valodā un tās lietojumā atspoguļojas tautas briedums un pašapziņa. Vācu muižniecības laikā latviešu zemnieks bija daudzējādā ziņā atkarīgs no tā, ko viņam lika darīt muižkungs, no kura viņš bija politiski, ekonomiski un citādi atkarīgs. No šīs domāšanas paradigmas izriet arī pirmais Bībeles teksta tulkojums latviski. Glika tulkojumā Gans līdzīgi kā tajā laikā latviešiem uzurpējušies aizbildņi – muižnieki, *liek ganīties zālainās ganībās*, kuras faktiski ir garīgās brīvības un pārticības simbols. Jaunajā tulkojumā Gans nevis *liek ganīties*, bet *gulda ganībās*. Tas vedina uz atziņu, ka no pirmā līdz pēdējam tulkojumam mainījusies latviešu pašapziņa. Jaunajā tulkojumā jaušama piedzīvotā politiskā un garīgā brīvība, zināms tautas briedums un neatkarība.

Glika tulkojumā Gans avis gana ar *koku* un *zizli*. 1965. gada redakcijā Gans gana ar *vēzdu* un *zizli*, 2000. gada iznākušajā Vecās Derības poēzijas grāmatu tulkojumā Gans gana ar *vāli* un *spieķi*, bet pēdējā tulkojumā ar *zizli* un *spieķi*. Katrs Gana instrumenta tulkojums liek domāt par šo vārdu semantisko izpratni attiecīgajā laikā, kā arī par vārda pragma-

tisko lietojumu. Tikpat labi te svarīgi izprast sociālo un kultūras kontekstu, kā arī būtiski, ka abu Gana instrumentu nosaukumu latviskošana parāda izpratni par Labā Gana raksturu, par Dievu kā mīlestības un žēlsirdības avotu.

Un beidzamā atziņa, kas pieminama un radusies, salīdzinot 23. psalma tulkojumus, ir apstākļa vārda *nekā* lietojums jaunajā tulkojumā, iepretim vārdam *nenieka* Glika tulkojumā un 1965. gada rediģētajā tekstā. Iespējams, ka apstākļa vārdam *nekā* daudzu lasītāju apziņā vēl vajadzēs papildīties ar tā semantisko lietojumu konkrētajā tekstā. Šodienas kontekstā vārds *nekā* vairāk saistās ar izpratni par kaut kā iztrūkumu, pat ar totālu bankrotu. Taču jaunajā tulkojumā *Tas Kungs mans Gans, man netrūkst nekā* vārds it kā lauž jaunu izpratni par tā lietojumu – 'nekā netrūkst', 'visa ir gana'. Iespējams, kādam pie šī vārda izmantošanas konkrētajā tekstā būs jāpierod. Taču pozitīvais aspekts ir tāds, ka, pateicoties apstākļa vārdam *nekā*, jau psalma sākumā tiek sakustināta lasītāja rutinētā uztvere. Apstākļa vārds *nekā* liek apstāties tekstā, tas ir kā negaidīts akmens upē, tas liek padomāt un pēc tam laisties glāsmainajā teksta plūdumā, lai izbaudītu Labā Gana tuvumu.

Bībeles jaunajā tulkojumā piedāvātie palīgrīki lasītājam

1. Tematiskie virsraksti

Daudzos mūsdienu Bībeles tulkojumos teksts tiek dalīts tematiskos paragrāfos, kuriem doti atbilstoši virsraksti. Tie, tāpat kā dalījums nodaļās un pantos, ir ieviesti vēlāk; protams, pastāv dažādi veidi, kā sadalīt tekstu un pēc kādiem principiem izvēlēties nosaukumu kādai tā daļai. Tomēr virsraksti var palīdzēt lasītājam vieglāk orientēties tekstā, atrast interesējošo tēmu.

2. Zemsvītras piezīmes

Bībeles tekstam ir pievienots diezgan daudz piezīmju, kuras var sagrupēt šādi: a) norādes uz teksta variantiem. Dažos gadījumos tulkotājiem bija grūti izšķirties par vienu tulkojuma versiju; tad norādīts alternatīvs variants; b) paskaidrojumi par mērvienībām, kādu priekšmetu vai jēdzienu, kas lasītājam var būt nesaprotams. Protams, jāreķinās ar to, ka piezīmēs nav iespējams iekļaut jebkuru Bībelē lietotu jēdzienu – tam kalpo Bībeles enciklopēdijas, vārdnīcas un citi palīgmateriāli; c) tās teksta daļas, kuras nav pamattekstos, no kuriem veikts tulkojums. Dažkārt lasītāji uztraucas, ka viņiem zināma Bībeles panta daļa ir pazudusi, un vaicā, vai kaut kas nav aizmirts vai apzināti izlaists. Tādos gadījumos jāatceras, ka starp Bībeles manuskriptiem pastāv variācijas. Ne par visiem tekstiem vienādi droši varam apgalvot, ka tie ir sākotnējā teksta daļa, tādos gadījumos šaubīgās daļas ievietotas zemsvītras piezīmēs; d) personvārdu un vietvārdu etimoloģija, t. i., vārdu izcelsme, un semantiskās nozīmes; kā arī dažos gadījumos šo vārdu atšķirīgās formas; e) norādes uz alternatīvu iesakņojušos tulkošanas tradīciju

latviešu valodā – piemēram, daļa Bībeles grāmatu nosaukumu protestantu un Romas katoļu tradīcijā Latvijā atšķiras.

3. Norādes uz paralēlvietām Bībelē

Norādes lasītājam palīdzēs atrast saturiski līdzīgus tekstus citviet Bībelē. To pilnīgāku uzskaitījumu var atrast Konkordancē (Latvijas Bībeles biedrība to izdevusi 2010. gadā).

Citāti Jaunajā Derībā, kas ņemti no Septuagintas – Vecās Derības tulkojuma sengrieķu valodā (tieši šajā tulkojumā Veco Derību pazina pirmkristiešu draudzēs), izcelti, lietojot kursīvu – slīprakstu.

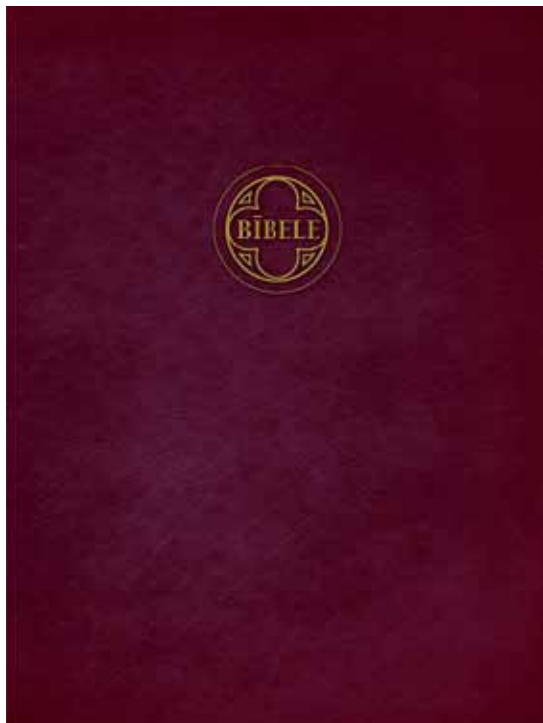
4. Teksta izkārtojums maketā

Līdzās visam iepriekš minētajam arī teksta izkārtojums maketā var palīdzēt (vai gluži pretēji – traucēt) lasītājam. Tāpat kā Bībeles 1965. gada izdevuma revīzija (1997), arī jaunais tulkojums iznāks divos salikumos (vēlāk tie tiks papildināti vēl ar citiem) – dalīts pantos un ar vienlaidu tekstu (izņemot dzejas tekstus), kas sadalīts paragrāfos. Nav viena vienīga pareiza veida, kā formēt Bībeles tekstu. Izvēle ir lasītāja ziņā. Dalījums pantos palīdz ātrāk atrast meklēto, bet pastāv risks, ka lasītājs uztvers izvēlēto panta saturu ārpus konteksta. Savukārt vienlaidu teksts ļauj vairāk uztvert Bībeli kā daudzbalstīgu kopumu, bet jārespektē fakts, ka daļai lasītāju tas liekas grūti saprotams.

Dažās deiterokanoniskajās grāmatās atsevišķi teksta fragmenti, kas saglabājušies manuskriptos ar apjoma ziņā plašāku teksta variantu, ir ar atkāpi un mazākiem burtiem.

leskaties!

http://www.bibelesbiedriba.lv/gramatu_katalogs/index.php

Jaunais Bībeles tulkojums un citi Bībeles izdevumi – vislētāk Latvijā!

Kā svaiga dvesma

EDGARS MAŽIS

AGENSKALNA BAPTISTU DRAUDZES MĀCĪTĀJS

pieejamība un attīstījušās tulkošanas prasmes.

Tāpat gaidu, kad jaunais tulkojums būs pieejams arī versijā datoram un ne tikai PC, bet arī *Macintosh* versijā. Mums būs jāmacās arī respektēt cilvēkus, kas elektroniskajā jomā jūtas kā mājās. Jau tagad dievkalpojumos, kad lasām Rakstu vietas, citi Bībeles vietā izvelk savus viedtālrunus un lasa tekstu no tiem.

Uzskatu, ka ir brīnišķīgi, ja paralēli varam lietot visus tulkojumus, un būtu jauki, ja arī Glikas tulkojums būtu pieejams pārrakstīts mūsdienu burtiem, jo ne visi māk lasīt gotu burtus. Katram tulkojumam ir sava svētība un bagātība. Bībele ir tik unikāla grāmata, un tās oriģināltekstu nevar iztulkot vienādi, un jo vairāk būs tulkojumu, jo labāk!

Manuprāt, Bībeles tulkojumam jābūt labskanīgam un jāatbilst tai valodai, kādā runājam. Lai nav tā, ka dievkalpojumā tas, ko lasām no Bībeles, vēlreiz jāpārtulko modernajā latviešu valodā.

Es priecājos, ka dzīvoju laikā, kad varu piedzīvot jauno tulkojumu, ka man ir dota šī privilēģija! Es noliecu galvu Bībeles tulkotāju priekšā, kas šo darbu darījuši ar pietāti pret tekstu un patiesā dievībā.

Kā Latvijas Baptistu draudžu savienības pārstāvis piedalījos Vecās Derības teksta komisijā. Jaunās Derības komisijā baptistu pārstāvis bija Ilmārs Hiršs. Dievkalpojumos jau lietoju Jaunās Derības jauno tulkojumu. Vēl gan izmantoju psalmu veco tulkojumu, jo uzskatu, ka jauno tulkojumu mācītājiem jāmeklasīt – šis teksts ir dzeja, kas prasa citu lasīšanas manieri. Bībeles stundās lasām Salamana mācītāju un Salamana pamācības. (Jaunajā tulkojumā šo grāmatu nosaukumi ir Mācītājs un Sakāmvārdi.) Jaunās Derības jaunais tulkojums ir izdevies, man patīk tulkojuma stils, valodas plūdums, tas, kā vārdi ir salikti kopā. Salīdzinot ar 1965. gada tekstu, šī ir svaiga dvesma. Tas noteikti ir labāks, jo šo četrdesmit gadu laikā ir mainījusies manuskriptu

Muozus Gaujas krastos

DIDZIS MELĶIS

THEOLOGS

Svētdien un citkārt baznīcā skaidrā un jēgā bagātā liturģija apdāvina. Tās formulu garīgās un vēsturiskās jēgas saslēgumi list pār draudzi, uzzibsnī apziņā, šķīsta un dod pazemīgu prieku. Aizvien un aizvien, aumaļām. Liturģijā esam iebriduši zeltainā dziedējošā straumē, un mūs skar katrs tās piliens, lai, savu svētību devis, glāstīti dotu vietu nākamajam. Pasaulē izbadinātais prāts grib krampēties katrā no tiem, bet noturīgi rāmā zelta straume vedina būt pazemīgam – ļaujies visam šim dāsnumam, tad kļūsi bagāts. Tā ir tradīcija. Un tās avots ir Bībele.

Bībeles tulkošana ir delikāts darbs, jo ar to šai svētīgajai Jardānai tiek dots kaut kas no mūsu Gaujas mainīgās dabas. Jaunā tulkojuma autori teiks, ka taisnojuši dažu iepriekšējo gaujmaliešu mes-

tos lokus. Lai ar kādu motīvu, bet tradīcijas gultne ir mainījusies. Ierasto Mamres pavēni acs neradīs – Mozus "jaunajā" ģeogrāfijā aizstaigā līdz Mores ozoliem.

Nekā būtiski jauna gan tajā nav, vien divēji Gaujas krasti, kuros plūst tā pati Jardāna. Luteram, starp citu, leģendārā vecuma patriarhs arī ir Metušelahs – tāpat kā jaunajā tulkojumā. "Luteriskajiem" latviešiem gan ar šo nobagarēta krietna idiomās sēre – "Metuzāla vecums" no pestījošās tradīcijas avota vairs neplūst, un līdz ar to tam paredzams zust arī no prātiem un valodas. Vecajos krastos smēlušajiem runas avots no sirds pilnības vēl izverdis to, kas to pilnu darījis, bet valoda plūst tālāk. Kā aizvien. Es uz to raugos pazemīgi un rāmi.

Tiesa, arī jaunajiem tulkojumiem kaut sirdsmiera labad jāpieņem līdzīga attieksme. Pirmā mīlestība ir visai noturīga, un tās vārdi, idiomās un sintakse, lai cik atšķirīga no labi domātajiem jaunajiem tuvinājumiem oriģinālam, tomēr rezonēs daudzu prātos, valodā un pilnīgi noteikti arī baznīcās līdz attiecīgo paaudžu mūža galam. Un pat vēl vairāk. Augustīniskais "es un mans Dievs" subjektīvi

tuvu man dara ne vien Viņa Vārdu, bet arī Viņa Vārda draugus.

Tā, piemēram, it nevilšus gadu gaitā esmu sācis Mozu izrunāt kā Muozu un daru to arī baznīcā liturģijā, kad nu tas nāk priekšā. Vienkārši man un manai tautai šis Dieva draugs ir devis tik daudz laba, ka ir pelnījis latviskoties.

Ierastais "par labu esam" būs pamatīgs sāncensis jaunajam "tā labi". Tāpat jau itin praktiska iemesla pēc es šaubos arī par "Tā Kunga" pārtapšanu vienkārši par "Kungu". Jau pirms kādiem gadiem pēc psalmu jaunā tulkojuma audioieraksta tulkoņam atzinu, ka man attiecīgās vietas vairāk izraisa alūzijas ar muižu un folkloristisko kunga riju nekā ar metafiziski piesātināto ebreju oriģinālu.

Visuvaldītājs pat neiecietīgāji latviešu filoloģijā tomēr netraucēti varētu būt kategorija par sevi. Turklāt spēkā paliek subjektīvā uztveres problēma, kas jo akūtāka kļūst, Bībeles tekstu lietojot tam, kam tas būtībā paredzēts – mācīšanai un kalpošanai Dieva draudzē, kur svēta skaidrība ir absolūta prasība. Visu cieņu valodas normām, bet manā draudzē "Tas Kungs" tomēr liturģijā

paliks pienācīgajās vietās, un Kungs ar lielo "Kā" to neaizvietos.

Kad nu pat musulmaņu dievatziņa latviešiem devusies zināma veselos divos Korāntekstos, arī jaunais un vecais Bībeles tulkojums acimredzot dažādās variācijās pastāvēs pamišus, mīļajam Dievam ar to mūsu tautā darot savu darāmo. Itin kā vecā tulkojuma vietām skaidrojošā vai citādi motivētā izteiksme bija saprotama un ne jau kur citur kā vien uz Debesu Jeruzalemi vadīja, tā arī jaunais tulkojums ar godā celto oriģinālam iespējami tuvo skanējumu ir gan baudāms, gan tikams un atpazīstams ar zināmo vēsti un plūdumu. Būtu tik ausis, kas dzird.

Šķiet, viens no jaunā tulkojuma līdzautoriem šai sakarā pastāstīja šādu joku. Dievs saka Mozum: "Saki Israēlam: Nevāri kazlēnu viņa mātes pienā!" Mozus atbild: "Jā, Kungs, mēs neēdīsim gaļu kopā ar pienu." Dievs saka: "Mozu, vai tu klausies, ko Es tev saku? Nevāri kazlēnu viņa mātes pienā!" Mozus Viņam: "Labi, Kungs, mēs neliksīsim gaļu un pienu uz viena galda." Dievs: "Mozu... eh, dari, kā tu gribi."

Katrā jokā ir daļa joka. Kam ausis dzirdēt, dzirdēs.

«Kad tu vakarā ej gulēt, tad kaut ko no Svētajiem Rakstiem ņem sev līdzī gultā, lai to saglabātu sirdī un, līdzīgi dzīvniekiem, sagremotu sevī, un saldi iemigtu ar to. Bet tam nav jābūt daudz, labāk maz, bet labi pārdomātam un saprastam. Un, kad tu no rīta uzcelies, lai tas tev ir kā iepriekšējās dienas pienesums.» Mārtiņš Luters, reformators

Kultūrvēsturisks notikums

ENOKS NEILANDS

PASNIEDZĒJS RĪGAS STARPTAUTISKĀJĀ BĪBELES INSTITŪTĀ

Jaunais Bībeles tulkojums ir liels kultūrvēsturisks notikums. Žēl, ka nereti netiek pienācīgi novērtēta Bībeles nozīme. Tā ir atstājusi lielu iespaidu uz literatūru, un tā arī jāpārzina, lai izprastu mākslas darbus. Latvieši daudzās paaudzēs ir mācījušies lasīt no Dziesmu grāmatas un Bībeles.

Bībeles jaunā tulkojuma tapšanā nepiedalījos no paša sākuma. Bībeles biedrība tika atjaunota 1989. gadā, un tad sāka domāt par jauno tulkojumu. Darbs sākās

1995. gadā. Tolaik Bībeles biedrība meklēja grieķu un ebreju valodas speciālistus, arī Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē. Mani uzaicināja piedalīties projektā fakultātes mācībspēks Jānis Sikstulis. Tā nu kļuva par Bībeles tulkotāju. Veco Derību tulkojām kopā ar kolēģiem Uldi Bērziņu, Ilmāru Zvirgzdu un Lailu Čakari. Koleģiāli vienojāmies, kuru fragmentu katrs tulkos. Uldim Bērziņam un Ilmāram Zvirgzdam tika dzejas grāmatas, taču arī mēs ar Lailu Čakari tulkojām dzeju, ja tā bija mūsu tulkojamās grāmatās.

Tulkoju Pirmo un Otro Kēniņu grāmatu, Pirmo un Otro Laiku grāmatu, Ezras, Nehemijas, Daniēla, Caharišes lasīt no Dziesmu grāmatas un Bībeles. Jaunais Bībeles tulkojums ir liels kultūrvēsturisks notikums. Žēl, ka nereti netiek pienācīgi novērtēta Bībeles nozīme. Tā ir atstājusi lielu iespaidu uz literatūru, un tā arī jāpārzina, lai izprastu mākslas darbus. Latvieši daudzās paaudzēs ir mācījušies lasīt no Dziesmu grāmatas un Bībeles.

kā kolektīvu darbu nodevām Bībeles biedrībai.

Teksts tika ņemts no *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, kas ir Vecās Derības tekstu klasisks, zinātnisks izdevums, kurā apkopoti Vecās Derības tekstu pētījumu rezultāti. Izmantojām arī citus papildlīdzekļus un ieskatījāmies Bībeles tulkojumos dažādās valodās, lai palūkototos, kā citi risinājuši tulkojuma problēmas. Glikas tulkojumā 17. nodaļas līdz 2. Kēniņu grāmatas 8. nodaļai. Šajā praviešu stāstā ir ļoti bagātīga valoda, vārdu spēles un darbības vārdu ķēdes. Fantastiski meistarīgi uzrakstīts stāsts! Tas veidots pēc elipses principa – sākas ar daudzu darbības vārdu lietojumu, taču vēlāk, kad notiek Dieva atklāšanās, epifānija, darbības vārdi vispār netiek lietoti. Jaunais tulkojums parādīs literāro tekstu skanīgumu un meistarību, ar kādu tie uzrakstīti. Domāju, mūsu variants ir tuvs oriģinālajam tekstam.

Tulkojot vadījāmies pēc dinamiskās ekvivalences principa, proti, seno tekstu atspoguļot ekvivalenti tulkojamā valodā. Piemēram, ja senais teksts ir raupjš, tādām tam jābūt arī valodā, kurā tulko. Tekstā jāparādās emocijām. Dažreiz cilvēki domā, ka citas valodas ir labāk piemērotas teksta tulkošanai nekā latviešu, taču tā nav. Latviešu valo-

da ir sena un bagāta valoda, laba, pietiekama un parocīga tulkošanai. Tā, piemēram, ebreju dzeju bija viegli tulkot. Sinonīmus meklējam pašī, un, kad izmantojam vārdnīcu, secinājām, ka tur nemaz nav vairāk vārdu, kā pašī bijām izdomājuši apspriedēs. Darbā piedalījās arī valodniece Maija Balčiņa.

Man ļoti interesanti bija tulkot Elišas un Elijas stāstus no 1. Kēniņu grāmatas 17. nodaļas līdz 2. Kēniņu grāmatas 8. nodaļai. Šajā praviešu stāstā ir ļoti bagātīga valoda, vārdu spēles un darbības vārdu ķēdes. Fantastiski meistarīgi uzrakstīts stāsts! Tas veidots pēc elipses principa – sākas ar daudzu darbības vārdu lietojumu, taču vēlāk, kad notiek Dieva atklāšanās, epifānija, darbības vārdi vispār netiek lietoti. Jaunais tulkojums parādīs literāro tekstu skanīgumu un meistarību, ar kādu tie uzrakstīti. Domāju, mūsu variants ir tuvs oriģinālajam tekstam.

No mūžīgi jaunā uz jaunu

MILDA KLAMPE

 BĪBELES TULKOJUMA
 REDAKTORE

Vērtīgi ir tie brīži, kad esam aicināti atcerēties vēsturi. Jo tā veido nākotni, un, izdarot kādus secinājumus par iepriekšējo, nāk gan jaunas atskārsmes, gan atklāsmes tālākajai gaitai.

Nedaudz vēstures. Ir 1988. gada pavasaris, kad Latvijas Baptistu draudžu savienības bīskaps Jānis Tervits aicina mani veikt Bībeles teksta korekciju 1965. gada Bībeles

izdevumam. Pirmie labojumi, galvenokārt interpunkcijas un sintakses, tika izstrādāti no 1988. līdz 1990. gadam. Darba gaitā daudzviet atklājās tulkojuma neprecizitāte iepretim oriģināltekstam. Tie bija noskaidrojami un lemjami jautājumi, tādēļ tika izveidota Bībeles teksta darba komisija.

Tas bija tāds sagataves laiks turpmākajiem nopietnajiem Bībeles teksta revīzijas labojumiem – literārajai redakcijai, kas savu iznākšanu grāmatā piedzīvoja 1997. gadā kā 1965. gada izdevuma revidētais teksts. Tas bija tāds sagataves laiks arī man personīgi, papildinoties filoloģiskajās un teoloģiskajās zinībās, lai turpinātu darbu pie jaunā tulkojuma.

Šajā laikā arī man bija interesanti noskaidrot, kādēļ vispār vajadzīgs jauns tulkojums. Atbilde nāk darba gaitā. Ne uzreiz. Tā izaug no iekšienes. Tas ir tāds sava veida iekšējs apvēr-

sums. Nepieciešamība un uzdrīkstēšanās iet pie Vārda saknes, laisties dziļumā. Jo iepriekšējais tulkojums taču bija tik ierasts, kam droša gadsimtu sena aizmugure – pirmais, E. Glikas veiktais, tulkojums latviešu valodā! Kā pat valodnieki mēdz postulēt – šo tulkojumu frazeoloģija taču ir tik daudzu rakstnieku un dzejnieku pamatvalodnieciskie darbariki, tie ir iegūlušī lasītāju apziņā kā nemaināmas, rakstos iegravētas formulas! Tādas jau tās arī saglabāsies tā laika rakstu un mutvārdu tradīcijā kā valodas un domāšanas liecinieces un pētniecības avoti. Tām ir savs vēsturiskais laiks un vieta.

Kas tad ir tas jaunais? Tas, kas dažbrīd biedē vai konfrontē katru tulkotāju. Katru, kas strādā ar valodu. Un tas ir – kā nepazaudēt Vārda saturu jeb garu valodas burtu, un kā lietot valodu, lai tā nedominētu pār iekšējo saturu. Abi jautājumi ir vienlīdz svarīgi, tulkojot Dieva Vārdu.

Vienlīdz respektējami. Vienlīdz smalki. Tas prasa ievērot ne vien Bībeles notikumu sensenā laika un valodas reālijas, ne vien šā laika valodas reālijas, bet pārlietu Inspirētāja iekšējo vadību.

Bībeles valoda gan saturiski (teoloģiski), gan valodnieciski (no paša pirmā tulkojuma) ir bijusi latviešu rakstu un literārās valodas veidotāja, turpinātāja un izglītotāja. Šādu pirmuzdevumu tā veikusi arī citās tautās visā pasaulē, kur tikusi tulkota. Un tā veic arī katrā tautā un katrā laikmetā savu iekšējo garīgo darbu caur – "Es visu daru jaunu".

Lai Bībeles tulkojums būtu jauns vienmēr, ik pēc laikposma ir jāveic tā revīzija, jo valodas dzīves gaita un dzīvums ir neapstāms.

Kad satiekas vienā tekstā abi jaunie (mūžīgi jaunā vēsts un tās ietērs), tad patiesi varam runāt par Jaunu tulkojumu visā tā krāšņumā, pilnvērtībā un vienībā!

«Bībele ir grāmata, kuras saturs pats liecina par savu dievišķo izcelsmi. Bībele ir mans lielākais dārgums, bez kura es būtu nabags.»

Imanuels Kants, vācu filozofs

Skaidrāk un vienkāršāk

VALTERS KANOPA

 LIMBAŽU DRAUDZES
 JAUNIEŠU DARBA VADĪTĀJS

Manā skatījumā jaunā Bībeles tulkojuma latviešu valodā vislielākais ieguvums ir norādāmo vietniekvārdu *Tas* pazušana no teksta, piemēram, "Tas Kungs ir mans gans" iepretī "Kungs ir mans

gans" (Ps 23:1). *Tas* var šķist kā uzsvars uz sekojošo vārdu *Kungs*, taču gramatiski *Tas* ir vācu valodas mantojums, kurš latviešu valodas tekstā ir lieks. Patīkami ir tik ļoti latviskā vārda *Auseklis* vietā lasīt *rita zvaigzne* (Lk 1:78).

Ar dažiem izņēmumiem (piemēram, Lk 2:14) tekstā izteiktā doma nav mainīta un satura līmenī ir identiska ar jau ierastajiem tulkojumiem. Kopumā valoda ir plūstošāka, saprotamāka un gandrīz pat vienkāršāka. Vecākas vārdu formas ir aizstātas ar aktuālākām. Vēl jauno tulkojumu var raksturot kā dziļvīgāku, tveramāku un lasītājam draudzīgāku.

«Pirmais trūkums, kuru es, šai zemē atnākdams, lai gan ar jauneklā acīm, ieraudzīju, bija, ka latviešu baznīcai savas Bībeles nebija un ka tādēļ ar Dieva Vārdiem latviešu valodā ļauži bēdīgi izskatījās. [...] Izstum sauli no pasaules, un tev cits nekas neatliks kā vēsa tumsība un akls bezdibenis.» Ernsts Glikss

Par manu darbu, tulkojot Bībeli

DAINIS ZEPS

No 1996. gada piecus gadus ilga Bībeles tulkošanas darbs Latvijas Bībeles biedrībā, kur līdzdalīgs biju arī es. Mūsu Baznīcas konsistorija bija nozīmējusi mani kopā ar manu skolnieku bibliiskajās valodās Aleksandru Biti par tulkotājiem. Bijām gan tulkotāji, gan Bībeles tulkošanas komisijas locekļi. Vēlāk jau šis darbs sadalījās divās plūsmās, un man bija jāredīgē Jaunās Derības teksts. Tulkoju divdesmit divas Jaunās Derības grāmatas. Piecu gadu darbs komisijā pa divi ļāgi nedēļā deva lielu pieredzi.

Tulkošana un teksta rediģēšana darba grupā – divas dažādas nodarbes, abas prasīja savu iemaņu apgūšanu un nemitīgu problēmu risināšanu. Bībele tulkota neskaitāmi daudzas reizes un daudzās valodās. Kāda pārredzama daļa no visa tā tika lietota mūsu darbā, un tas darbam uzlika noteiktu zīmogu. Visa apzināmā informācija tika apkopota un virzīta latviešu tulkojuma specifikas virzienā. Lai arī kādi vērtējami iegūtais rezultāts, izdarītais darbs un iegūtā pieredze bija milzīgi un noteikti veido vienu pabeigtu soli mūsu Bībeles tulkošanas procesā latviešu valodā.

Bieži jautā, kāpēc bija vajadzīgs jauns Bībeles tulkojums. Jā, patiesi, ja viens jau ir, kas veikts pirms trīssimt gadiem Ernsta Glikas vadībā ar Zviedrijas karaļa finansiālu atbalstu. Vai tad nevarēja palikt pie šī paša jaukā tulkoju-

ma (sic!), kas demonstrē, cik veiksmīgi kāds vācu mācītājs spēj iemācīties latviešu valodu? Jā, ir jau gadu gājumā uzkrājušies daudzi latviešu Bībeles tulkojuma rediģējumi, un pēdējā valodnieka Ernesta Bleses redakcija bija gana interesanta un ievērojams piensums mūsu tulkojuma redakciju arsenālā. Un diez kad mēs, kūtrie latvieši, paši būtu saņēmušies pilnīgi jauna tulkojuma veikšanai, bet šoreiz iniciatīva daļēji nāca no ārzemēm, no Apvienotajām Bībeles biedrībām. Konsultanti no tās mūs arī ievirzīja, kādam mūsu jaunajam tulkojumam jābūt un ka tam noteikti jābūt jaunam tulkojumam, nevis redakcijai.

Kopumā raugoties, Bībeles tulkojums latviešu valodā ir pārstāvēta ar dažādām tradīcijām, un mūsu jaunais tulkojums noteikti ir jauns un svaigs piensums latviešu Bībeles tulkošanas vēsturē.

Vēsts jaunos vārdos

DACE REIZNIECE

MŪZIĶE

Jaunais Bībeles tulkojums dod man iespēju dzirdēt to pašu vēsti, izteiktu citos vārdos. Nereti tas ļauj tajā pašā vēstī ieraudzīt jaunus aspektus, jaunus akcentus. Un tādēļ,

manuprāt, ir vērts dažkārt lasīt Bībeli citā tulkojumā vai citā valodā. Pati turpināšu lasīt gan līdz šim tik labi zināmo, gan arī jauno tulkojumu. Liels paldies cilvēkiem, kuri ieguldījuši tik daudz sava laika, pūļu un gudrības, lai pie mums nonāktu Bībele jaunā tulkojumā.

Salīdzini

1965. gada revidētais Bībeles teksts

Tas Kungs ir mans gans, man netrūks nenieka. Viņš man liek ganīties zālāinās ganībās. Viņš mani vada pie skaidra ūdens. Viņš atspirdzina manu dvēseli un ved mani pa taisnības ceļiem Sava Vārda dēļ. Jebšu es arī staigāju tumšā ielejā, taču ļaunuma nebīstos, jo Tu esi pie manis, Tava gan vēzda un Tavs gana zizlis mani iepriecina.

(Psalms 23:1-5)

Cilvēka sirds izdomā sev savu ceļu, bet vienīgi Tas Kungs pašķir viņa gājumu.

(Salamana pamācības 16:9)

2012. gada jaunais Bībeles tulkojums

Kungs ir mans gans, man netrūks nekā. Zaļās ganībās viņš mani gulda, pie rāmiem ūdeņiem viņš mani ved, manu dvēseli atveldzē, vada mani pa taisnības ceļiem sava vārda dēļ, pat ja iešu pa nāves ieleju, ļauna nebīstos, jo tu esi ar mani, tavš zizlis un spieķis drošina mani.

(Psalms 23:1-5)

***

Cilvēks lemj sirdī: iešu te! – taču Kungs liek viņa soļus.

(Sakāmvārdi 16:9)

Lasīt un klausīties

KRISTĪNE OZOLIŅA

LATVIJAS KRISTĪGĀS STUDENTU BRĀLĪBAS KURZEMES REĢIONA KOORDINATORE

Tas ir lieliski, ka ir jauns Bībeles tulkojums! Jau vairākus gadus gaidu, kad varēšu to iegādāties. Jaunais tulkojums ir ļoti nozīmīgs, jo tulkojums no oriģinālvalodām, pie tā ir ilgi un rūpīgi strādāts, kā arī, cik es zinu, tas ir veidots maksimāli tuvu oriģināla stilam. Piemēram, ja teksts ir veidots kā dzeja vai dziesma, tad tas tā arī skan. Līdz šim visvairāk esmu izmantojis Marka evaņģēlija jauno tulkojumu. Šo evaņģēliju esam lasījuši kopā ar neticīgiem studentiem. Jaunā tulkojuma evaņģēlija teksts ir vieglāk uztverams un arī saprotamāks.

Protams, turpināšu izmantot arī iepriekšējā tulkojuma Bībeles, un domāju, ka

visi pieejamie tulkojumi man palīdzēs iedziļināties Vārdā un to labāk uztvert.

Man Bībeles lasīšana ir ļoti nozīmīga. Lasu to gandrīz katru dienu, kaut pa pantam. Sākotnēji to nolēmu darīt, domājot, ja jau ēdu katru dienu, lai mana miesa spētu darboties, tad arī garam un dvēselei nepieciešams tāpat regulāri saņemt tiem domātu barību. Bībeles lasīšana man dod vielu ikdienas pārdomām, ietekmē manu izvēli, iedrošina, brīdina. Šogad janvārī pirmo reizi mūžā pabeidzu lasīt Veco Derību – tā man palīdzēja labāk izprast cilvēka un Dieva attiecības un Dieva darbību cilvēku dzīvē dažādos laikos. Kad nevaru atrast vārdus lūgšanai – nopiestības vai, tieši otrādi, prieka brīžos – ķeros pie psalmiem. Joprojām izaicinājums ir izlasīto pārdomāt, *sagremot* un paturēt prātā. Tas ir – ne tikai lasīt, bet arī klausīties.

Tomēr būtu grūti iedomāties savu ikdienu bez Bībeles, un esmu ļoti pateicīga Dievam, ka Viņš nāk pie mums savā Vārdā, vada, māca un iepriecina mūs caur to.

Bībele manā ikdienā

LĪGA POMMERE

UZŅĒMĒJA

Svētos Rakstus iepazīnu jau bērnībā, jo mans vectētiņš bija aktīvs draudzes loceklis Ķempju baznīcā. Vēlāk, studējot ģeogrāfiju, darbojos Kristīgo studentu brālībā, un tur arī tika pievērsta milzīga uzmanība Bībeles studijām. Bībeles studijas ļāva man ieraudzīt, ka Dievs ir dzīvs, reāls un klātesošs ik mirkli. Daudzus gadus biju arī svētdienas skolas skolotāja, kopā ar bērniem lasījām Biblii.

Tā kā mans darbs saistīts ar ceļošanu, jo esmu tūrisma aģentūras "Balt-go" vadītāja, Bībele man nestāv plauktā, bet manā ceļosomā. Ceļojumos gan ņemu līdzi Biblii mobilajā telefonā un planšetdatorā. Ceļojumos dodos kopā ar dažādām grupām. Vienmēr vēlos, lai ceļotājus uzrunātu Dieva radītās pasaules skaistums,

taču, ja ir iespēja, labprāt viņiem citēju arī fragmentus no Bībeles, it īpaši, ja kopīgi apmeklējam baznīcas. Dzīvoju Raunā, kas jau izsenis ir saistīta ar Brāļu draudzes tradīcijām, esmu iemīlējusī arī "loziņus" – Dieva Vārda lasījumus katrai dienai. Tie atrodas arī manā birojā uz galda.

Ceļojot ar kristīgām draudzēm pa Lutera pēdām, vienmēr no jauna pārlicināties, cik svarīgs Lutheram bija Dieva Vārds un ka tam tikpat svarīgam būtu jābūt arī mums. Esam bijuši arī Vartburgas pilī, kur Lutera iztulkoja vāciski Jauno Derību.

Ar lielu prieku un nepacietību gaidu 13. oktobri, lai iegūtu savā īpašumā jauno Bībeles tulkojumu. It īpaši ceru uz Biblii ar norādītām paralēlām vietām – padziļinātai patstāvīgai Bībeles pētniecībai. Esmu jau lasījusi fragmentus no tā, un man šķiet, ka jaunā tulkojuma valoda ir skanīga, skaidra, labi un viegli lasāma un šis tulkojums ir tuvāks oriģināltekstam. Priecājos par psalmiem un Jesajas grāmatu. Tagad beidzot pieredzu to, ko esmu mācījusies Bībeles stundās, ka Bibliē ir arī dzejas grāmatas.

«Kristus ir Dieva spēks un Dieva gudrība, un kurš nepazīst Svētos Rakstus, tas nepazīst ne Dieva spēku, ne viņa gudrību. Nepazīst Rakstus nozīmē nepazīst Kristu.»

Hieronīms, latīņu baznīctēvs

Durvis ceļā uz gudrību

Saruna ar tulkotāju Jāni Priedi

Kāda bija jūsu līdzdaļa jaunā Bībeles tulkojuma tapšanā?

Tulkoju divus izcilus gudrības literatūras paraugus Bibliē, proti, Salamana gudrības grāmatu un Siraha dēla gudrības grāmatu. Grieķiski rakstītā Salamana gudrības grāmata sakausē hellēniskās filozofijas valodu ar ebreju reliģisko priekšstatu pasauli. Šis darbs rakstīts aptuveni četrdesmit gadus pirms Kristus dzimšanas, un to varam uzskatīt par Vecās Derības tautas augstāko domas lidojumu pirms kristīgās atklāsmes, proti, šī grāmata sagatavo ceļu un kalpo par pamatu terminoloģijai, izteiksmes formai un lielā mērā arī teoloģijai, ko atrodam grieķiski rakstītajā Jaunajā Derībā. Savukārt dažus gadsimtus iepriekš ebrejiski sarakstītā un vēlāk autora mazdēla grieķiski tulkotā Siraha dēla grāmata ir pārsteidzoši aktuāls semitiskās, bet tikpat lielā mērā vispārcilvēciskās dzīvesziņas apkopojums, no kā varam mācīties arī mūsdienās.

Kādu pieredzi tas deva, ko jaunu ieguvāt?

Sakrālo tekstu tulkošana ir kas vairāk nekā iedziļināšanās noteikta laikmeta mentalitātē, priekšstatos, izteiksmes īpatnībās un to ietērpšana mūsdienu ekvivalentos. Iedziļināšanās laikmetā, plašas valodniecības, teoloģijas un vēstures zināšanas ir absolūti nepieciešamas, bet ar tām nepietiek. Kristie-

tībai būtiskos sakrālos tekstus nav iespējams adekvāti iztulkot, balstoties kristietībai svešu garīgo meklējumu pieredzē, piemēram, musulmaņu Korānā vai jūdaišu Talmudā. Tādēļ ļoti ceru, ka gudrības grāmatu tulkojums palīdzēs lasītājam atrast kāda brīnišķīga ceļa sākumu – durvis ceļā uz gudrību, kurā sastopas dievišķais, cilvēcis-kais un kosmiskais, proti, to Dieva gudrību, kas Jaunajā Derībā atklājas kā cilvēkta-pušais Vārds.

Kāpēc vajadzīgs jauns tulkojums?

Salamana un Siraha gudrības grāmatas diemžēl nebija iekļautas Britu un ārzemju Bībeles biedrības finansētajā Bībeles tulkojumā latviešu valodā 1965. gadā. Savu-

kārt izcilajam Bībeles tulko-tājam vācietim E. Glikam 17. gadsimtā nebija pieejami tie senie gudrības grāmatu rokraksti, kas tika atklāti un izpētīti, sākot no 19. gadsim-ta. Katram gadsimtam vai varbūt pat gadu desmitam ir nepieciešams savs tulko-jums, lai sakrālajā tekstā lasītājam atvieglotu iespēju tikties ar dievišķo, proti, lai novērstu visus šķēršļus, kas šo tikšanos varētu traucēt, aizkavēt vai darīt neiespē-jamu. Jāpiebilst, ka ar jaunu tulkojumu vien nepietiek, nepieciešams arī lasītājs. Tādēļ ceru, ka latviešu tauta spēš izvēlēties sev tādu valdi-bu, kas nevilcināsies ieguldīt pietiekamus līdzekļus latvie-šu tautas un valodas turpmā-kās eksistences nodrošināša-nai pašu valsti.

Ar ko šis jaunais tulkojums atšķiras no vecā?

Atšķirībā no Glika veiku-kuma jaunais Bībeles tulko-jums ir dažādu autoru darbs, ko lielā mērā ietekmējušas tulkotāju un redaktoru at-šķirīgās teoloģiskās un filo-loģiskās zināšanas, dažādā reliģiskā pieredze vai tās trūkums un, protams, atšķi-rīgā valodas izjūta. Līdz ar to drīzāk būtu jārunā par kon-krētiem Bībeles grāmatu tul-kojumiem, to priekšrocībām vai trūkumiem. Atsevišķs jautājums varētu būt par to, vai Bībeles tulkojumam būtu jātop par fundamen-tālu darbu, kas ietekmē va-lodas lietojumu un attīstību nākamajos gadu desmitos, vai arī Bībeles tulkojumam jāpielāgojas padomju laiku politiskās konjunktūras dik-tētajiem normatīviem un šo normatīvu visai apzināti veicinātajām valodas attīstības tendencēm, sekmējot attāli-nāšanos no Rietumeiropas kultūrvides ietekmes, piem., nīdējot latviešu valodai rak-sturīgā divskaņa *eu* lietošanu cittautu īpašvārdu un ter-minu atveidē, atsakoties no oriģinālvalodām atbilstošā garā patskaņa *ō* vai latviešu valodas gramatisko princi-pu saglabāšanai nozīmīgā mīkstinātā *ŗ*. Taču, par spīti visam, jaukātais ir tas, ka Dievs spēj uzrunāt cilvēkus, izmantojot gan veiksmīgākus, gan mazāk veiksmīgus tulkojumus, nepievēršot vē-ribu pareizrakstības jautā-jumiem Turklāt vienmēr ir iespēja mainīties uz augšu, vienmēr ir iespēja radīt labā-ku tulkojumu.

Tulkojumi bagātina kultūru

RAIMONDS BRIEDIS

DR. PHILOL., LITERATŪRZINĀTNIĒKS

Bībeles teksts nes tradīciju, tādēļ tam nav jābūt tādā pašā valodā kā šodienas avīzē. Taču tai pašā laikā ir jātop jauniem tulkojumiem, jo – oriģināls nemainās, bet tulkojums noveco ātrāk par oriģinālu.

Kā jebko arī tulkojumu nepieciešams atjaunot, un jo vairāk tulkojumu mums būs, jo labāk. Katrs jauns tulkojums atjauno priekšstatus par tekstu. Tulkojumā jau iekšējais saturs paliek tas

pats, bet mainās ārējā forma.

Atceros, Bībele bija grāmata, ko nopirku par savu pirmo algu. Tolaik Bībele nebija tik viegli pieejama kā tagad. Mācot studentus Latvijas Kultūras akadēmijā, stāstu viņiem arī par Biblii un latviešu Bībeles vēsturi. Viens no pirmajiem tekstiem, ko lasu studentiem savā kursā, ir Salamana pamācības. Priecātos, ja nākamais solis pēc jaunā tulkojuma iznākšanas būtu Glika tulkojuma izdevums, pārrakstīts mūsdienu burtiem.

Bībele un arī dziesmu grāmata ir atstājusi lielu ietekmi uz daudzu latviešu dzejnieku un rakstnieku valodu un tēliem. Kaut vai lasot Poruka "Pērļu zvejnieku", kur saska-tāma ietekme no 1Kor 13.

Priecājos par 13. oktobri, kad latviešu kultūra būs tapusi par jaunu Bībeles tulkojumu bagātāka.

Vārds maina dzīvi

BAIBA JAUTAIĶE

LATVIETE KANĀDĀ

Manā grāmatu skapī ir kāda grāmata, kurai atvēlēts pašai savs plaukts. Kādam tā var likties garlaicīga un nenozīmīga, bet man tā ir viena no mīļākajām. Jau ilgu laiku ar nepacietīgu ilgoša-nos gaidu, kad savās rokās turēšu Bībeles jauno tulko-jumu.

Putekļu vākšanai ir iz-domāti putekļsūcēji, nevis grāmatas. Grāmatas, it īpaši Bībele, ir rakstītas, tulkotas un izdotas, lai tās lasītu. Jo vairāk lasu, jo interesantāka, nozīmīgāka un aizraujošāka Bībele top manā dzīvē. Vārds top miesa, pārmainot dzīvi

tiem, kas to dzird un dara. Un tieši tāpēc ir neizsakāmi svarīgi turpināt darbu, ko sāka vīri, kuri pierakstīja Bībeles grāmatu oriģinālus, un turpināja ikviens, kas rūpīgi pārrakstīja un tulkoja, un iespieda.

Latvijas Bībeles biedri-ba neatlaidīgi kopj un uztur kārtībā Vārda ceļu pie cilvēkiem. Bībeles jaunais tulko-jums ir nozīmīgs ieguldījums šajā darbā – atrast precīzākus formulējumus, izravēt kļūdas, satricināt pieraduma slidenās slīdes, uzrunāt pēc iespējas trāpīgāk. Tas ir vēl tuvāks oriģinālam, vēl saprotamākā valodā, pieejams ikvienam, kurš lasa latviski, lai kur mēs katrs arī būtu savā dzīves ceļā. Tas var būt gaismeklis manām kājām un gaisma manām takām.

Kas gan var stāties ceļā tām pārmaiņām, ko Dievs ir iecerējis manā un citu latviešu dzīvē ar šo grāmatu, kura drīz būs arī manās mājās? Tikai putekļi un augsti plaukti.

Glika tulkojumu pieminot

MĀRA GRUDULE

DR. PHILOL.,
LITERATŪRZINĀTNIECE

1694. gadā Rīgā Karaliskajā tipogrāfijā pabeigta visas latviešu Bībeles iespiešana, tā nāk klajā 1500 eksemplāros un maksā trīs četrus dālderus. Par desmit dālderiem tolaik var nopirkt labu zirgu. Grāmatas tulkojumu sagatavo Vidzemes mācītājs Ernsts Gliks (1654–1705) ar divu pārrakstītāju Kristiāna Bartolomeja Vitena un Mihaēla Klembkena palīdzību.

1699. gadā Gliks autobiogrāfiskajā skicē raksta: "Pirmais trūkums, ko, ierodoties šai zemē [Vidzemē], ar savām gan jaunajām, tomēr Dieva godam kalpot gribīgām acīm ieraudzīju, bija, ka latviešu baznīcai nav Bībeles un ka tādēļ dievkalpojumi šai valodā ir visai nožēlojamā stāvoklī." Šie vārdi kļuvi gluži vai hrestomātiski ar šķietami skaidru norādi, ka Bībeles tulkojums latviešu valodā primāri bijusi Glika paša izvēle. Tomēr paraudzīsimies laikmeta kontekstos! 17. gadsimta beigās Vidzeme joprojām ir zviedru rokās, turklāt tas ir Zviedrijas lielvalsts uzplaukuma un centralizācijas laiks. Ieguvusi jaunas teritorijas ar citādi runājošiem ļaudīm, jaunā valsts cer uz visu pilsoņu apvienošanu zem vienas – luteriskās baznīcas cepures. 17. gadsimta beigās tiek sagatavota centralizēta, Zviedrijas baznīcas izstrādāta rokasgrāmata, baznīcas likums un dziesmu grāmata, bet, protams, pats svarīgākais – lai Raksti būtu lasāmi visās Zviedrijā runātajās valodās. Tieši 17. gadsimta 80. gados nāk klajā jauna rediģēta Bībele somu valodā, pie jauniem – igauņu un latviešu – tulkojumiem strādā vācu mācītāji Baltijā.

Pirmais visas Bībeles tulkojums latviski ir neparasta parādība baznīcas vēsturē, jo mācītājiem izdodas vienoties par vienu Bībeli abos, tolaik dažādām valstīm piederošos luteriskajos novados – Kurzemes hercogiste ir Polijas vasaļvalsts, Vidzeme ir zviedru rokās. Grāmatu grāmatu tulkos vidzemnieks, tulkojumu pārlūkos galvenokārt Kurzemes mācītāju komisija, jo kurzemnieku rokās tolaik ir labākā latviešu valodas gramatika – uz Kristofora Firekera materiālu bāzes balstītais Heinriha Adolfa "Pirmais latviešu valodas īsas mācības mēģinājums" (public. Jelgavā vācu valodā 1685. g.). Salīdzinājumam – vienota Kur-

Glika ozoli Alūksnē pie mācītājmuizas. Vienu Gliks iestādījis 1685. gadā pēc Jaunās Derības pārtulkošanas, otru – 1689. gadā pēc Vecās Derības pārceļšanas latviski.

Pirmais Bībeles tulkojums ir apliecinājums latviešu valodas bagātībai, dzīvīgumam un jaunradei. Tas nostiprina latviešu kultūrorientāciju uz Rietum- un Centrāleiropu.

zemes un Vidzemes luterāņu Dziesmu grāmata pirmoreiz nāks klajā tikai 1924. gadā (!). Tā nav tikai vienošanās par kopīgu pārnovadu darbu pie tulkojuma. Tā ir arī izšķiršanās par uzticību jau izstrādātajai Geoga Manceļa ortogrāfijai, noraidot latvieša Jāņa Reitera pieteikumu – latviskāku valodu (un tās uztvere prasa smalkas ausis – kā divdabja teicienu novērtējumā: Reitera "Pilis, uz kalna uzcelta, nevar apslēpta tapt" pret Glika "Viens pilsāts nevar paslēpts būt, kas kalnā stāv", tā arī izteiksmes nianšs un precizitātē: Reitera "tev nebūs ceļos mesties" pret Glika "tev nebūs zemē mesties") un acij neparastu rakstību ar

patskaņu dubultojumiem un vācu *ß* galazilbē: *juuß* [jūs], ar *ä* patskaņa *e* vietā: *bätt* [bet] un tamlīdzīgi.

Bībeles fragmenti latviešu valodā lasāmi jau iepriekš, kopš 16. gadsimta. Ernsts Gliks balstās savu priekšgājēju tekstos un izmanto galvenokārt Geoga Manceļa un Kristofora Firekera tulkojumus, bet jāuzsver – lielākā daļa Vecās Derības tekstu un apokrifu latviešu valodā tiek tulkoti pirmoreiz. Kā Gliks pats norāda, tulkojumam viņš izmanto senebreju un sengrieķu pirmavotus un Luteru vācu Bībeli. Ar Bībeles tulkojumu Gliks latvietim atklāj jaunu pasauli, pavērot skatu uz Tuvo Austrumu kultūru, senebreju poēziju un kristīgo filozofiju, ienesot latviešu valodā jaunu metaforu slāni un attīstot leksiku astronomijā, botānikā, zooloģijā un citās nozarēs, radot ap 250 jaunu idiomu un idiomātisku teicienu – *Kaina zīme, Zālamana lēmums, nāves grēks, saucēja bals tuksnesī, kaisīt cūkām pērles priekšā, divu kungu kalps, Metuzāla vecums* u. tml. un virkni vārdu, kurus varētu uzskatīt par Glika paša jaundarinājumiem: *apgaismot, atvieglināt, dalība, darboties, dzimtene, īslaicīgs, izspiegot, mazotne, milzenis, ražens, stundenis, tiesība, viesības*. Pirmais Bībeles tulkojums ir apliecinājums latviešu valodas bagātībai, dzīvīgumam un jaunradei. Tas nostiprina latviešu kultūrorientāciju uz Rietum- un Centrāleiropu. Ne velti latvieši paši, sākot no Apsīšu Jēkaba un Kārļa Kundziņa līdz Uldim Bērziņam, tieši Glika Bībeles tulkojumā redz vienu no divām (otru – folklorā) latviešu kultūras saknēm un vienu no diviem avotiem (otru – folklorā) latviešu valodas studijām.

Glika poētiskajā tulkojumā šis savādās konstrukcijas netraucē, gluži otrādi – jauna laiku cilvēkam 17. gadsimta beigu barokālās Bībeles lasījums paver ieskatu senā pasaulē, kuras mazās un lielās kaislības un idejas cilvēku apziņā dzīvo joprojām.

Tekstā izmantoti J. Krēšļa jun., V. Rūķes-Draviņas, E. Dunsdorfa, K. Karuļa, A. Veisberga un J. Straubergera pētījumi.

Mainīgais un nemainīgais

ARTURS HANSONS

TULKOTĀJS

Esmu iesaistīts sengrieķu-latviešu vārdnīcas tapšanā, un vairākus gadus mans uzdevums bija pētīt Jaunās Derības sengrieķu vārdu nozīmes un lietojumu un sagatavot tos ievietošanai vārdnīcā.

Kad 2007. gadā iznāca Jaunās Derības jaunais tulkojums, zināju, ka Bībeles biedrībā darbs vēl turpinās, tāpēc bieži vien pārbaudīju, cik konsekventi kāds vārds teksta vietās, neparastas vai strīdīgas vārdu nozīmes. Sakrājās vairākas lapas ar ieteikumiem, ko Bībeles biedrība ar lielu ieinteresētību pieņēma un rūpīgi izskatīja. Reizēm sarunas neveda pie vienota uzskata, tomēr tās vienmēr bija interesantas un saturiski

piesātinātas, un domstarpības bieži rosināja jautājumu pētīt dziļāk un rūpīgāk. Spraigākās sarunas bija par vārdiem un priekšstatiem, kuri sagādājuši grūtības droši vien jebkura Jaunās Derības tulkojuma tapšanā: taisnība, taisnīgums, taisnošana, attaisnošana; elle, nāves valstība, Šeols; likums, bauslība; pamesls; atgriezties un citi. Kāpēc bija vajadzīgs jauns tulkojums? Tāpat kā mainās paaudzes un priekšstati, sabiedrības uzbūve un valsts iekārta, mainās arī valoda un vārdu nozīmes. Ik pēc dažām paaudzēm kādam ir jāpiepūlas un savam laikam saprotamā un dzīvā valodā jāizstāsta par vienmēr svarīgo un nemainīgo, jādod iespēja dzīvām tekstam pilnasinīgi dzīvot. Otrs iemesls – neviens tulkojums nav pilnīgs, katram ir savas stiprās un vājās puses, tāpēc katrs nākamais papildina iepriekšējos un ļauj piekļūt tuvāk oriģinālam. Salīdzinot vienu tulkojumu ar citiem, var pamanīt gan mainīgo un nemainīgo teksta izpratnē, gan pārmaiņas valodā un uzrunātajos lasītājos.

DRĪZUMĀ IZNĀKS

Bībele, vidēja formāta, bordo krāsā ar sārtām lappušu maliņām (1965. g. revidētais teksts)

Bībele, lielā formāta, ar zeltītām lappušu maliņām, indeksiem un rāvējslēdzēju (1965. g. revidētais teksts)

"Apsolījumi mazajām sirsniņām" (bērnu grāmata)

www.bibelesbiedriba.lv

«Es ticu, ka vienīgi Bībele ir atbilde uz visiem mūsu jautājumiem un ka mums vienīgi nepieciešams jautāt pazemīgi, lai no tās saņemtu atbildes.»
 Dītrihs Bonhēfers, vācu teologs